

Textul dramatic în școală

Într-un interviu mai vechi, scriitorul Marin Sorescu sesiza tendința istoriei noastre literare „de a minimaliza textul dramatic, de a-l așeza undeva la coada literaturii”. Nu știm cât adevăr există în constatarea reputatului poet și dramaturg, dar putem afirma, fără nici o rețineră, că dacă s-ar fi referit la programele și manualele școlare de română pentru învățământul obligatoriu, observația sa n-ar fi putut primi nici o obiecție.

În ceea ce privește dramaturgia, elevii sînt lipsiți nu numai de o informare adecvată în ceea ce numim **arta textului dramatic**, ci și de instrumentele și exercițiile de investigare a acestuia, în raport cu textele epice, lirice și descriptive.

Avînd în vedere bogata activitate editorială în domeniul dramaturgiei studiate în clasele mai mari (**Vlaicu-Vodă** și **Apus de soare** s-au tipărit în ultimii ani în mai multe ediții, față de **Moromeții**, de pildă), dar și diversificarea genului ca spectacol (pe lângă **teatrul scenic** tradițional, mass-media a impus **teatrul tv** și **teatrul radiofonic**, lăsînd la o parte masiva **dramatizare a epicii**, de la schiță la roman, prezentată la radio și televiziune, pe disc sau bandă magnetică), putem conchide că instituțiile noastre de învățămînt nu fac, în momentul de față, prea mult nici pentru **receptarea dramaturgiei**, ca literatură, nici pentru alcătuirea unui **repertoriu dramatic școlar**, la înălțimea poeziei, să zicem (scrisă pentru a fi citită, dar și declamată, cită se poate declama).

Programele de română pînă la clasa a VIII-a nu conțin nici măcar un element de inițiere a elevilor în construcția textului dramatic, în decodarea mesajului său estetic, care să le permită acestora comentarea unei piese de teatru, a unei scenete, ca modalitate artistică de cunoaștere a realității, ca mijloc specific de exprimare și comunicare.

Este adevărat că manualele pentru clasele gimnaziale îi cer elevului să citească „pe roluri” anumite fragmente din textele epice în care dialogul predomină ca mod de expunere, dar nu-i arată de ce și cum să facă acest lucru. Nu-i spun ca prin exercițiile de **accentuare a cuvintelor**, de **debit**, de **frazare**, de **mişcare scenică** lectura pe roluri este o activitate complexă care duce la realizarea unei lecturi nuanțate și expresive, **specifică** mai ales **textului dramatic interpretat de actori**.

Manualele îi mai cer să alcătuiască și compuneri pe baza vizionării unor spectacole de teatru (scenă sau tv), dar nu-l învață cum se rezumă o piesă de teatru, o scenă, cum se caracterizează un personaj, cum se conturează conflictul, plecînd de la textul literar.

Prin obișnuiele sale, teatrul înseamnă spectacol, **Textul dramatic** este, în primul rînd, literatură, dar o **literatură scrisă pentru a fi jucată pe scenă**, supuși prin însăși natura ei spectacolului teatral la baza căruia va sta, receptarea operei dramatice nu se poate face prin pură lectură, ca în cazul celorlalte producții literare menite să rămînă tot timpul numai scrise. Nu ne putem închipui că ar exista vreun scriitor care să fi creat piese de teatru fără a le raporta la jocul actorilor, la decoruri, la costume etc. Dimensiunea estetică a operei dramatice nu poate fi receptată fără această raportare. Textul este validat în primul rînd de spectacol. De aceea nu-l putem crede pe Radu Popescu cînd afirmă că Marin Sorescu „nu caută și nu vede, dincolo de pagina pe care o scrie, teatrul, scena, cu specificul, cu cerințele și tehnicile lor”. Că în teatrul lui Marin Sorescu întîlnim o infuzie a poeticului în dramatic, cum există și a epicului în unele piese ale lui D. R. Popescu, este cu totul altceva. **Limbaajul dramatic** implică alte mijloace de realizare față de **limbaajul poetic**, **construcția personajelor** se face altfel în teatru decît în **nuvelă** sau roman, **concentrarea conflictului dramatic**, absent în alte genuri și specii literare, devine aici unul din elementele definitorii ale genului.

Ce ne arată, sub aceste aspecte, o „radiografie” a manualelor școlare și a metodicilor, a „introducerilor” sau postfețelor la edițiile de autor și la antologiile de teatru destinate elevilor, a glosarelor care le însoțesc, a volumelor de teatru pentru copii publicate sub genericul „Micul actor”?

În afară de manualul pentru clasa a VIII-a, unde este definită (poate cam perifrastic) **opera dramatică** și unde se amintește în treacăt ce înseamnă o scenă, un tablou, un act în „edificiul” unei piese de teatru, toate celelalte comentarii se referă mai mult la problematica operei și la natura conflictului, mai puțin la mijloacele de expresie, la celelalte elemente din care se încheagă textul dra-

matic. Nimeni nu a încercat până acum să-i explice copilului, la puterea lui de înțelegere, în ce constă **invenția artistică** a opereii literare pe care o încadrăm în genul dramatic. În afara manualului amintit, insuficient în ansamblul problemei, elevul nu află de nicăieri, explicit sau implicit, că în teatru, ca literatură, **imaginea artistică** se constituie din text, dialog și indicațiile scenice raportate la spectacol. Aflăm doar noi, profesorii, de la C. Parfene, care în **Literatura în școală** precizează „Receptată numai ca text literar, piesa de teatru poate fi vădută de semnificații estetice virtual existente în structura ei. Pentru prefigurarea acestor virtualități, elevul receptor trebuie stimulat în actul receptării textului dramatic să întrevadă împlinirea lor plastic-scenică, spectaculară. Pentru aceasta, el trebuie pus în situația de a-și imagina, pornind de la dialog, de la laconicele și sugestivele indicații parantelice, comportamentul scenic al personajelor, prezența lor fizică, mișcarea, cadrul spațial, într-un cuvânt imaginea plastică de ansamblu”.

Programa pentru clasa a IX-a oferă studierii genurilor și speciilor literare un spațiu mai larg, dar genul dramatic rămâne tot „la coada literaturii”. Dacă genul epic cuprinde **poemul eroic, epopeea, schița, povestirea, nuvela, romanul**, iar în clasele anterioare elevul a luat cunoștință și de **legendă, baladă, fabulă, basm**, genul dramatic se referă numai la **tragedie, comedie și dramă**, comedia și drama studiindu-se pe texte care se reiau în clasa a X-a, ceea ce nu permite ilustrarea acestora cu un număr mai mare de producții dramatice. Despre **farsă, vodevil, melodramă** — nici un cuvânt. În schimb, din prezentările dramaturgiei pe epoci și din comentariile pe care le parcurg în manuale sau din interpretările critice selectate în volumele de teatru recomandate ca bibliografie, elevii află că mai există și **tragicomedia, comedia socială, bufă** sau **de moravuri, farsa lirică și sarcastică, poemul dramatic, parabola** etc. Nu i-a învățat nimeni până acum ce semnificație poate avea o **replică**, ce este o **scenă**, un **travesti** sau **quiproquo**, ce rol au **indicațiile scenice** ale autorului, că există **conflicte interioare**, iar **dialogul** se poate **interioriza**, dar toți îi obligă să comenteze literar o **piesă**, și nu așa, oricare, ci una din fondul nostru principal de cultură. Ne îndoiim că în aceste condiții elevul poate deosebi o **melodramă** convențională care stoarce șiroaie de lacrimi sau o **comedioară** ieftină care stârnește hohote de râs, de **adevăratele** **piese** de rezistență, **emblematic** pentru **dramaturgie** și pentru **mișcarea noastră teatrală**.

Cunoașterea valorilor fundamentale ale literaturii naționale și a câtorva creații de vîrf din literatura universală a de-

venit de mult piatra de încercare în aprecierea culturii generale a oricărui tînr care a absolvit învățămîntul obligatoriu. În domeniul dramaturgiei, carențele sînt mult prea evidente, sub acest aspect, pentru a nu ne întreba ce este de făcut?

Fără a fi depozitarii unor soluții salvatoare, sugerăm măsuri posibile pe care specialiștii și factorii de decizie le pot reține în mapa lor de lucru.

În primul rînd, trebuie să **(re)aducem teatrul în școală, ca literatură**, ca modalitate de expresie, dar și ca **spectacol**, dacă ne gîndim și la genurile de formații artistice ale elevilor prezente în fiecare an în Festivalul Național „Cîntarea României” **recitaluri și spectacole de poezie, montaje și procese literare, teatru** etc. Nu cerem un „manual de teatru”, cum s-a cerut cel de folclor, dar **introducerea unor texte dramatice**, cît mai variate ca specii ale genului, **în toate manualele de română**, începînd cu clasa a IV-a chiar, comentarea acestora prin aparatul de întrebări, exerciții și teme specifice vârstei, ar fi un câștig. Dacă avem un Teatru Mic și un Teatru Foarte Mic, ca instituții, de ce nu am avea, ca literatură, cel puțin pentru uz didactic, și un **teatru scurt și foarte scurt**? Ca să nu mai vorbim de virtuțile educative ale textului dramatic, vizînd, de-a lungul timpului, toate valorile și defectele personalității umane, idealurile înălțătoare sau scăderile unor epoci, nimic din marile frămîntări ale omului nerămînd în afara scenei.

În al doilea rînd, explicarea în glosare a tuturor termenilor legați de teatru, ca literatură și spectacol, și atașarea unor indicații de montare la piesele incluse în antologiile destinate elevilor ar fi un alt câștig. N-ar fi de neglijat nici aportul revistelor pentru copii și tîneret în această direcție, așa cum a făcut-o **Cutezătorii** cu filmul, într-unul din numerele sale.

Conjugînd puterea de creație și patriotismul dramaturgilor cu tradiția, puțința și vocația învățămîntului românesc, solicităm din partea celor în măsură declanșarea unei „bătălii” din care să iasă învingători toți: și scriitorul, convins că opera sa va fi înțeleasă de un public educat, și învățămîntul, principalul izvor de cultură și civilizație, și elevul, ca viitor cititor avizat de literatură dramatică și spectator competent. Căci, orice s-ar spune, „arhitectura” literaturii dramatice nu se poate „descifra” și „gusta” decît prin selectarea și comentarea unor texte cît mai variate, ca specii ale genului, în manualele școlare, cărora le-ar conferi prin aceasta o mai mare unitate, formă și relief.

prof. Valeriu ANGHEL